

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ריפוי באיסורים

(כ"ה א') כי אתא רבין א"ר יוחנן: בכל מתרפאין, חוץ מע"ז, וגילוי עריות, ושפיכות דמים.

עבודה זרה, **דתניא**: רבי אליעזר אומר: (נאמר בתורה וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ) אם נאמר "בכל נפשך" (שצריך למסור הנפש), למה נאמר "בכל מאדך". ואם נאמר "בכל מאדך", למה נאמר "בכל נפשך" (יאמר החביב משניהם, ודיו). אלא לומר לך אם יש אדם שגופו חביב עליו מממונו, לכך נאמר "בכל נפשך". ויש אדם שממונו חביב עליו מגופו, לכך נאמר "בכל מאדך" (לכך הוצרכו שניהם, לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך. והמתרפא מעבודה זרה נראה כמודה בה).

(כ"ה ב') גילוי עריות, **דתניא**: רבי אומר (נאמר בעניין נערה המאורסה שנאנסה) "כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רַעְהוּ וּרְצַחוּ נֶפֶשׁ בֶּן הַדָּבָר הַזֶּה", וכי מה עניין רוצח אצל נערה המאורסה? מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה רוצח יהרג ואל יעבור (כדלהלן), אף נערה המאורסה תיהרג ואל תעבור.

שפיכות דמים מנלן? סברא הוא. כי ההוא דאתא לקמיה דרבא. אמר ליה: מרי דוראי (מושל עיר) אמר לי: זיל קטליה לפלניא, ואי לא, קטלינא לך. אמר ליה (רבא): ליקטלוך, ולא תיקטול. מאי חזית דדמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דההוא גברא סומק טפי.

שיטות הראשונים

גדרי האיסור להתרפאות בעבודה זרה: דעת ר"י, רמב"ן, רא"ש, וריטב"א, דמיירי כגון שאין יכול להתרפא משאר עצים אלא בזה, משום דאתי למיטעי בתר עבודה זרה¹. ודעת רא"ה ור"ן שאפילו ביקש עלים סתם, והביאו לו עצי אשירה, לא יתרפא בהם. דטעמא דאיסורא לפי שעובר על לאו ד"ולא יִדְבַק בְּיַדְךָ מֵאוֹמָה מִן הַתְּרָם"² והשו"ע³ סתם כר"י, ובשם יש אומרים כר"ן. והרמ"א⁴ פסק כר"ן.

דת האיסול האם נחשבת עבודה זרה: כתב הריטב"א, והוי יודע שאמונת הישמעאלים, אף על פי שהם מייחדים את השם, עבודה זרה גמורה חשיבא ליהרג ואל ישתמד; שהרי המודה באמונתם כופר בתורת משה, שאינה אמת כמות שהיא בידינו. וכל כיוצא בו, ע"ז היא.⁵

¹ אבל אם אמר הבא לי עלין סתם, מביא לו עלין של עבודה זרה. ודימו זאת תוספות למה שאמרו בפרק אין מעמידין (ע"ז כ"ז ב') בבן דמה בן אחותו של רבי ישמעאל, שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר חנניא לרפאותו, ולא הניחו רבי ישמעאל, לפי שהיה רוצה לרפאותו על ידי לחש ושמא יזכיר לו לחש של ע"ז. אבל כשבא לרפאותו סתם ע"י סמנין ועשבים, שלא הקפיד בעבודה זרה, ודאי מתרפאין. גם מה שאמרו שם שאין מתרפאין מן המינין, היינו על ידי לחש. וכן הוא בירושלמי. ריטב"א.

² ולא משום דילמא אתי לאימשוכי בתר עבודה זרה. והביא הר"ן ראיא מירושלמי, ע"פ גירסה אחרת שהיתה לפניו.

³ יו"ד קנה"ב, וכתב הש"ך (ס"ק יא) והסכמת הפוסקים כסברא הראשונה. מקורות - ר"י (הו"ד בתוספות, כ"ה א' ד"ה חוץ). רמב"ן, רשב"א, רא"ש, ורא"ה (הו"ד בריטב"א). ריטב"א (ד"ה אמר רבי יעקב). ר"ן (ה ב ברי"ף, ד"ה חוץ).

⁴ כן כתב בבאיור הגר"א (קנה"ב, ס"ק יד), על פי דברי הרמ"א (יו"ד קנז"א).

⁵ וראה ש"ת רדב"ז (ח"ד, סי' צב). ושו"ת תשובות והנהגות (ד, לה). מקורות - ריטב"א (כ"ה ב', ד"ה וכתב עוד).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות עבודה זרה, סי' קנה)

ב. נְכַרֵי שֶׁבָּא לְרַפְּאוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לָהּ: קַח מִמֵּי אֵלוּ אוֹ מֵאֵילָן פְּלוֹנֵי שְׁהֵם שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, אָסוּר. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: קַח מִמֵּי אֵלוּ אוֹ מֵאֵילָן זֶה, וְלֹא הִזְכִּיר לוֹ שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין מֵאוֹתָן מִים וְאוֹתוֹ אֵילָן מְצוּיִים אֶלָּא שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, מִתֵּר פִּיּוֹן שֶׁלֹּא תִּלְהַ הַרְפּוּאָה בְּמָה שְׁהֵם עֲבוּדוֹת זָרוֹת. וַיֵּשׁ אוֹסְרִים גַּם בְּזֶה, אֶפְלוּ בְּאוֹמַר לוֹ: הִבֵּא עֲלֵים סֵתָם, וְהִבֵּא לוֹ מַעְצֵי אֲשֶׁרָה.

ריפוי באיסורי הנאה

(כ"ה ב') מר בר רב אשי אשכיחיה לרבינא דשייף (מושח) לה לברתיה בגוהרקי דערלה (בוסר זיתים קטנים משום רפואה. דקסבר מותר להתרפאות באיסורי הנאה). אמר ליה (לרבינא): אימור דאמור רבנן בשעת הסכנה, שלא בשעת הסכנה מי אמור!?

אמר ליה (רבינא): האי אישתא צמירתא (חולי הקדחת) כשעת הסכנה דמי.

איכא דאמרי, אמר ליה: מידי דרך הנאה קא עבידנא (לאחר שיתבשלו ויוצא שמן בבית הבד)?

שיטות הראשונים

איסורי הנאה דרבנן: כתבו רמב"ן וריטב"א דמסוגיין שמעינן דמתרפאים בכל איסורי הנאה של דבריהם, כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרם בחו"ל, אפילו בחולי שאין בו סכנה. אמנם לעניין אכילה, אפשר שעשאו כשל תורה, לאסור להתרפאות בהם שלא במקום סכנה. ודעת הר"ן שאין מתרפאים בהם כדרך הנאתם. **והרמ"א** פסק כרמב"ן.

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות עבודה זרה, סי' קנה)

ג. בְּשֶׂאֵר אִסוּרִים מִתְרַפְּאִים בְּמִקוֹם סִכְנָה, אֶפְלוּ דֶּרֶךְ הַנְּאֻתָּו. וְשֶׁלֹּא בְּמִקוֹם סִכְנָה, כְּדֶרֶךְ הַנְּאֻתָּו אָסוּר; שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַנְּאֻתָּו, מִתֵּר...
הגה: וְעַיֵן לְעֵיל סִימָן קכ"ג. יֵשׁ אוֹמְרִים דְּכָל אִסוּרֵי הַנְּאֻה מְדַרְבְּנָן מִתֵּר לְהַתְרַפְּאוֹת בְּהֵן אֶפְלוּ חוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סִכְנָה. (ר"ן פכ"ש בְּשֵׁם י"א וריב"ש סי' מ"ה). וְאֶפְלוּ יֵיִן נֶסֶף, בְּזִמְן הַזֶּה, מִתֵּר לְהַתְרַפְּאוֹת בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ מִרְחֵץ אָף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּדֶרֶךְ הַנְּאֻתָּו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵאָכֵל וַיִּשְׁתֶּה הָאִסוּר, הוֹאִיל וְאִין בּוֹ סִכְנָה. וְכָל שֶׁכֵּן דְּמִתֵּר לְזַלְף יֵיִן עַל גְּבֵי אִשׁ, דְּאֶפְלוּ לְבְרִיָּא מִתֵּר, דְּרִיחָא לָאוּ מִלְּתָא הִיא. (אָרְךְ כָּלֵל ל"ט).

מִתֵּר לְשֶׂרֶץ שֶׁרָץ אוֹ שְׂאֵר דְּבַר אִסוּר וְלֶאֱכֹלוּ לְרַפּוּאָה, אֶפְלוּ חוֹלָה שְׂאִין בּוֹ סִכְנָה, חוּץ מִבְּעֲצֵי עֲבוּדוֹת כּוֹכְבִים. (אָרְךְ כָּלֵל ל"ב)...

⁶ דדילמא קילי טפי איסורי תורה שלא כדרך הנאתו, מאיסורין של דבריהם כדרך הנאתו. ר"ן.

⁷ יו"ד קנה.ג. מקורות - רמב"ן (תורת האדם, שער המיחוש, עניין הסכנה, ד"ה מר בר רב אשי). ריטב"א (ד"ה איכא). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה וראיתי).